ARTICOLE MĂRUNTE

ANALOGII IN CONJUGAREA VERBULUI AUXILIAR *A FI*

Des întrebuinţat, verbul *a fi* a desvoltat la indicativ prezent, prin analogie, şi următoarele forme, la Românii din plasa Sebeş, jud. Alba, necunoscute sau rar atestate în alte părţi:

Persoana 1-a sing.: *(îs, -s, sânt, sunt) iescŭ: Io iescŭ mai mare ca tine.* Această formă e cea mai des întrebuinţată dintre toate. Ea se întâlneşte şi la Aromâni (v. Th. Capidan, *Aromânii,* p. 488), fiind amintită de Th. Capidan ca existentă şi în părţile Sibiului[1]). Frâncu şi Candrea[2]) o dau şi din Munţii Apuseni (comuna Ţebea), iar Tache Papahagi[3]) o atestă la Moţii văsari (comuna Scărişoara-de-Sus), subt forma *iest(ŭ).*

F. Streller[4]) credea că *escu* este prin analogie cu verbele incoactive în *-escu,* din formele latine în *-esco.*

Cred că *iescŭ* s'a format dela pers. a 2-a sg. *ieşti* şi a 3-a sg. *ieşte,* prin analogie, după *trăiesc, trăieşti, trăieşte.*

Persoana a 2-a sing.: *(ieşti).*

Persoana a 3-a sing.: *(îi, -i) ieşte, sânte.*

Forma *ieşte* se întâlneşte în exemple ca următoarele: *Ieşte făină? — Ieşte destulă,* şi se datorează analogiei cu persoana a

---

[1]) Administrativ, plasa Sebeş a aparţinut jud. Sibiu până în 1925.
[2]) In *Românii din Munţii Apuseni (Moţii),* Buc., 1888, p. 78.
[3]) In *Cercetări în Munţii Apuseni,* în „Grai şi suflet", II, p. 50.
[4]) In *Das Hilfsverbum im Rumänischen,* în „Jahresbericht", IX,

BDD-A14877 © 1948 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 18.221.11.166 (2024-07-18 11:37:35

2-a. (De notat că în această regiune, printr'o influenţă săsească, grupul *st*>*şt*, în cuvinte ca *stele, steag*>*ştele, şteag).*

In comuna Răhău, aşezată pe versantul estic al culmii de deal ce desparte Valea Sebeşului de a Secaşului, se întâlneşte forma *sânte*[1]): *Sânte apă în fântână? — Sânte destulă.* Această formă este după persoana a 3-a pl. *sânt(ŭ).* Terminaţia *e* ar fi dela verbe ca *el fuge, el mere* sau, poate, chiar dela *el ieşte.*

Persoana 1-a pl.: *(sântem, suntem) ieştem.*

Persoana a 2-a pl.: *(sânteţi, sunteţi) ieşteţi.*

Formele *ieştem*[2]) şi *ieşteţi*[3]) sunt întrebuinţate, ca şi forma *sânte* (pers. a 3-a sg.), tot în comuna Răhău. Locuitorilor din comunele învecnate li se par curioase formele şi, vorbind despre Răhoveni, spun, ironizându-i, că aceştia răspund, când sunt întrebaţi de unde sunt: *Noi ieştem din Răhău.* Când se întâlnesc cu locuitori din Răhău, tot ironic, îi întreabă pe aceştia: *Voi de unde ieşteţi?*

Formele *ieştem* şi *ieşteţi* se pot explica prin generalizarea formelor *iesc(ŭ), ieşti, ieşte,... iesc(ŭ)* (pers. 3-a pl.) şi la persoanele 1-a şi a 2-a pl., printr'o tendinţă a subiectelor vorbitoare de a unifica tulpina[4]).

Suntem şi *sunteţi* se folosesc rar şi numai subt influenţa şcolii, ca şi *sunt.*

Persoana a 3-a pl.: *(îs, -s, sânt, sunt) iesc(ŭ).*

Fără a sta să se gândească, subiectul vorbitor are conştiinţa că persoana 1-a sing. a unor verbe (a celor de conj. a II-a, a III-a şi a IV-a) este la fel cu persoana a 3-a pl. Ex.: *eu fug — ei fug, eu merg — ei merg.* După exemple ca acestea, forma *sânt* dela pers. a 3-a pl. a trecut şi la pers. 1-a sing.: *eu sânt.* Existând

---

[1]) Această formă mi-a fost comunicată de Vasile Zdrenghea, care a auzit-o întrebuinţată în întrebări. Ştefan Paşca îmi face cunoscut că a auzit-o întrebuinţându-se aproape numai în răspunsuri.

[2]) Eu am auzit această formă rostită de Floare Zbuchea din Răhău. Ea spunea: *Noi ieştem mai săraci ca vecinu.*

[3]) Tot ea ne-a întrebat, pe fratele meu şi pe mine: *Dumneavoastă ieşteţi fraţi?*

[4]) [O asemănea formă analogică e şi pers. III plur. *iest* din Bihor. St. P.].

BDD-A14877 © 1948 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 18.221.11.166 (2024-07-18 11:37:35)

această conştiinţă, fenomenul s'a putut petrece şi invers, adică după pers. 1-a sing. să se formeze pers. a 3-a plural: *ei iesc(ŭ)*. Se ştia că pers. 1-a sing. şi a 3-a pl. *(eu sânt — ei sânt)* sunt la fel. Când a început să se folosească forma *eu iesc(ŭ)* la pers. 1-a sing., forma a trecut şi la pers. a 3-a plural: *ei iesc(ŭ)*.

Forma *ei sunt* se foloseşte în aceleaşi cazuri ca *eu sunt, noi suntem, voi sunteţi*.

MIRCEA ZDRENGHEA

ELEMENTE ROMÂNEŞTI IN LIMBA TURCĂ

Problema raporturilor lingvistice ale Românilor cu popoarele vecine şi conlocuitoare, din punctul de vedere al influenţei româneşti, a fost studiată, mai ales în ultimele două-trei decenii, şi mai ales pentru unele limbi, cu multă competenţă; o expunere sintetică a stadiului actual al cercetărilor în acest domeniu se cuprinde în cap. *Vecinii* din monumentala lucrare a lui Sextil Puşcariu, *Limba română*, I. *Privire generală*. Bucureşti, 1940, p. 256 ş. u., unde se dau suficiente indicaţii bibliografice[1]; la acestea ar mai fi de adăugat, pentru dialectul Armenilor din Ardeal, studiile lui V. Bogrea, *Glose româneşti în patronimicele armeneşti din Ardeal*", în „I-âiul Congres al filologilor români" — Bucureşti, 1926, p. 54 ş. u. şi H. Dj. Siruni, *Cuvinte româneşti în dialectul Armenilor din Ardeal*, în „Ani", I (1936), vol. II, p. 82—90, iar pentru graiul Ciangăilor, Jryö Wichmanns, *Wörterbuch des ungarischen Moldauer Nordcsángó und des Hétfalner Csángódialekts nebst grammatikalischer Aufzeichnungen und Texten aus dem Nordcsángódialekt*, publ. de Balint Csüry şi Artturi Kannisto. Helsinki, 1936 (Lexica Societatis Fenno-Ugricae, IV).

---

[1]) Despre românismele din limba turcă, scrie: „Foarte mic e numărul cuvintelor româneşti în turceşte: *boyar* „boier", *kalaraş* „curier", *mukan* „cioban din Ardeal (mocan)", *mamaliga*, *dalavere* „tranzacţie" (=*daraveră*, care, la rândul lui e decalcat după turcescul *alyşveriş)* şi alte câteva" (p. 318).

BDD-A14877 © 1948 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 18.221.11.166 (2024-07-18 11:37:35 UTC) LUJ